

KRŠĆANSKE CRKVE I VELIKE RELIGIJE U REPUBLICI ČEŠKOJ I NOVO EUROPSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO

LUDMILA MUCHOVA

Theologische Fakultät
der Südböhmischen Universität
Kněžská 8
370 01 České Budějovice
Češka

Primljeno: 18. 5. 2004.
Izlaganje na znanstvenom skupu
UDK 268(437.1)
261.8(437.1)

Sažetak

Autorica opisuje stanje vjeronauka u državnim školama Republike Češke. Predmet je fakultativan i upisuje ga oko 5% učenika. Nastava se održava prema konfesijama. Manje skupine iz više škola udružuju se u veće skupine. Broj učenika koji pohađaju školski vjeronauk postupno se smanjuje. Ciljevi i sadržaji postojećih nastavnih planova i programa školskog vjeronauka usmjereni su prema modernoj crkvenoj katehezi, a ne prema sučeljavanju s vjerskim i znanstvenim svjetonazorom i integraciji kršćanstva u osobnost učenika koja je u razvoju. Pedagoška stručna javnost vjersku dimenziju života ne smatra temeljnom dimenzijom ljudske egzistencije, a vjerski odgoj uopće nije uključen u novu reformu češkog školstva. Češka Crkva pati i od nedostatka profesionalnog pristupa tako da pregovorima s državom o položaju vjerskog odgoja u školama nedostaje čvrstine i odlučnosti. Čini se dakle da će sljedećih godina u Republici Češkoj prevladati trend školskog odgoja bez vidljivoga vjerskog odgoja učeničke osobnosti.

Ključne riječi: katolički školski vjeronauk u Republici Češkoj, školski vjeronauk i ekumenizam, europsko građansko društvo

1. OSNOVNI PODACI

Pitanja susreta i sučeljavanja svjetskih religija u središtu europskog kontinenta, u Češkoj, često su predmet medijske pozornosti. Mediji redovito izvješćuju o kontroverznim događajima koji utječu na osjećaje i stavove građana. Jedno od takvih pitanja bila je npr. izgradnja džamije u nekom češkom gradiću koju je navodno trebala financirati nepostojeća islamska organizacija iz Saudijske Arabije. Drugi put su to bile izvanredne sigurnosne mjere za vrijeme božićnog bogoslužja izazvane strahom od terorističkih akcija muslimanske fundamentalističke organizacije. Treći put su to

bili komentari o tome zašto državne škole u Francuskoj ne mogu prihvatiti vjerske simbole na učeničkoj odjeći. Riječ je dakle o problemu pozornosti medija, a ne škole. Vlastita vjera, kao životna tema na koju su usredotočena didaktička nastojanja pedagoga i interes učenika, odnosi se samo na malen krug osoba tako da je školska svakodnevnica i stručna pedagoška javnost previđaju. U čitavoj zemlji vjeronaukom je u državnim školama obuhvaćeno oko 5% učenika. Te se brojke svake godine doduše polako smanjuju, ali ipak opadaju. Prema informacijama češkog statističkog ureda, broj vjeroučenika se od 1991. smanjio za oko polovicu.

Posljednjih je godina taj trend doduše usporen, ali je usprkos svemu vidljiv. Biskupija České Budějovice, u kojoj radim, ima 760 000 stanovnika. Oko 80 000 učenika polaznici su osnovne škole, a vjeronauk ove godine pohađa 3 960 učenika. Još prije četiri godine ta je brojka iznosila 4 350 učenika. Smanjenje dakle iznosi gotovo 9%. U toj situaciji, kršćanske Crkve u Češkoj se ne mogu složiti o zajedničkoj nastavi tog predmeta te se ionako malen broj učenika dijeli na još manje skupine prema konfesijama. Novi školski zakon, koji sada priprema odgovarajuće ministarstvo, osigurava nastavu predmeta samo ako se za nju prijavi barem 7 učenika, u suprotnom više škola treba radi nastave oblikovati posebne skupine. U budućnosti će dakle biti još više škola u kojima će vjeronauka posve nestati.

2. SADRŽAJ KATOLIČKOG VJERONAUKA

Valja reći nekoliko riječi o sadržajima katoličkog vjeronauka u Češkoj kojima je cilj razumijevanje ostalih konfesija i vjerskovijesti građana Europe.

Ako se vjeronauk u Češkoj ne može obraćati većem broju učenika budućih građana Europske unije, možda je njegova nada u tome da postane »kvasac« u školskom miljeu? Prevedeno na stručni jezik: može li vjeronauk možda postati znakovit u drugim društvenoznanstvenim predmetima po kvaliteti nastave i ciljevima? Trenutno se reorganiziraju nastavni planovi i programi za predmet »katolička vjera«. Oni su »novi« što se tiče usmjerenosti na razvoj i produblјivanje dječјih iskustava u odnosu na svijet vjerskog iskustva. U učeničkoj dobi od 6 do 12 godina gotovo ne računamo sa sadržajima koji približavaju povijest

i sadašnjost ostalih kršćanskih Crkava, a nastavni planovi i programi ne bave se niti sadašnjim svjetskim religijama.

U učeničkoj dobi od 12 do 15 godina možemo računati još samo na vrlo ograničenu informaciju o strukturi i nauku židovstva, islama, budizma i hinduizma. U toj dobi još samo četvrtina djece pohađa vjeronauk u usporedbi s njihovim roditeljima u prethodnoj dobnoj kategoriji. Ukupni nastavni planovi i programi ostavljaju dojam moderne kateheze, dakle produblјjenja u katoličkoj vjeri – kao sustavnog susreta kršćanstva s češkom i europskom kulturom i svijetom znanosti. U predmetima kao što su povijest ili biologija za religiju se ponavljaju u suštini pozivistički ili marksistički formulirane teze koje očito nisu prilagođene sadašnjoj vjerskoj znanosti niti dane na uvid teolozima.

3. POGLED U BUDUĆNOST

Novi školski zakon koji treba biti odobren u sljedećih nekoliko mjeseci teži prema temeljnoj reformi državnog školstva u Republici Češkoj. Prema tom zakonu, Ministarstvo određuje samo okvirne obrazovne programe, dok će njihova konkretizacija ovisiti o pojedinim školama. Svaka će škola izrađivati vlastite nastavne planove i programe koji će ispuniti opća obrazovna područja okvirnih programa. Okvirni programi obvezuju škole da pokrivaju upravo ona obrazovna područja koja su tu navedena. To su npr. sljedeća područja: čovjek i svijet, čovjek i priroda, čovjek i kultura, ali i odgoj o zdravlju, zaštiti okoliša itd. Vrlo sam pažljivo proučila taj dokument: u njemu se ni jedan jedini put ne spominje riječ »vjera«. Samo u poglavlјjima povijesti kao predmetu govori se o položaju Crkve i države u srednjem vijeku. Stručni pedago-

zi u Češkoj religiju (kršćanstvo također) ne smatraju povijesnim fenomenom čije razumijevanje doprinosi razumijevanju kulturnih korijena Europe, pa čak niti važnim fenomenom današnje kulture. Oni također ne promatraju vjersku dimenziju čovjeka kao temeljnu dimenziju osobnosti koja je potrebna za sustavno obrazovanje učenika. Suvremene društvene reakcije na vjerske sukobe ne smatraju važnima ni utjecajnim na obrazovne ciljeve i sadržaje. S druge strane, kršćanske Crkve u Češkoj nemaju stručnjaka koji bi bio kompetentan da izrazi njihovo nastojanje oko udjela religije u odgoju čovjeka za građanstvo (ili čak za europsko građanstvo) te koji bi istovremeno bio pedagoški, psihološki i religijsko-pedagoški kompetentan. Taj je pro-

blem barem nakratko djelomično riješen. Češka Katolička crkva je ipak reagirala te upozorila na neodrživost takva postupka. Ipak ostaje neriješeno pitanje s kojim bi ciljevima i sadržajima stručne ponude Katolička crkva trebala ući u školstvo koje se reformira. Tromost i neprofesionalnost s kojima se problem rješava ukazuju na pokuku koju takvo stanje skriva u sebi. Riječ je o činjenici da nedostatku razumijevanja i prihvaćanja vjere od strane države u Češkoj odgovara ograničena sposobnost Katoličke crkve da pokaže svoj specifični doprinos duhovnom obrazovanju ljudske osobnosti kao služenje ateistički usmjerenom društvu. Je li Europska unija spremna na prodor čeških religijsko nekultiviranih građana u budućnosti?